

2022-03-17
S2022/01664 (delvis)

Socialdepartementet

Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag att strategiskt, långsiktigt och kontinuerligt följa upp och föra dialog om hälso- och sjukvårdens tillgänglighet

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att strategiskt, långsiktigt och kontinuerligt följa upp och föra dialog om hälso- och sjukvårdens tillgänglighet, med fokus på väntetider och vårdköer.

Socialstyrelsen ska inledningsvis ta fram en plan för hur myndigheten ska utveckla en sådan uppföljning och dialog som avses i uppdraget. Planen ska därefter ligga till grund för myndighetens fortsatta arbete med uppdraget. I planen ska Socialstyrelsen bland annat:

- beskriva hur myndigheten ska utveckla en samlad uppföljning av hälso- och sjukvårdens tillgänglighet som är strategisk, långsiktig och kontinuerlig,
- beskriva hur myndigheten ska följa upp regionernas handlingsplaner för ökad tillgänglighet och hur denna uppföljning ska ligga till grund för årliga dialoger mellan myndigheten och regionerna samt hur dessa dialoger ska genomföras,
- beskriva hur myndigheten ska utveckla sin digitala presentation och analys av väntetidsdata så att den blir kontinuerlig, lätt tillgänglig och publik,
- analysera och lämna förslag på hur myndigheten kan ansvara för en långsiktig insamling av data kopplat till belagda och disponibla vårdplatser,
- beskriva hur myndigheten ska säkerställa tillgång till den expertkompetens som uppdragets genomförande kräver,

- ange vilka verksamhetsmässiga förutsättningar, t.ex. resurser, som myndigheten behöver för att kunna genomföra uppdraget, och
- analysera juridiska förutsättningar för att kunna genomföra uppdraget och vid behov lämna förslag på författningsändringar. Om förslagen påverkar den kommunala självstyrelsen ska de särskilda överväganden som gjorts i enlighet med 14 kap. 3 § regeringsformen redovisas.

Socialstyrelsen ska när uppdraget utförs föra dialog med Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), regionerna, regionernas nationella system för kunskapsstyrning, berörda professionsföreningar och patientorganisationer samt med partnerskapet för kunskapsstyrning inom hälso- och sjukvård.

Socialstyrelsen ska löpande informera Regeringskansliet (Socialdepartementet) om hur arbetet med uppdraget fortskrider. Socialstyrelsen ska senast den 15 oktober 2022 lämna en delredovisning till Regeringskansliet (Socialdepartementet) som innehåller myndighetens plan för hur myndigheten ska utveckla en sådan uppföljning och dialog som avses i uppdraget. Socialstyrelsen ska därefter årligen senast den 31 mars 2023 och 2024 lämna delredovisningar av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet), exklusive den del av uppdraget som rör att följa upp överenskommelsen om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården. Den delen ska Socialstyrelsen redovisa årligen senast den 30 augusti 2023 och 2024. Socialstyrelsen ska senast den 31 maj 2025 lämna en slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

För uppdraget får Socialstyrelsen under 2022 använda 15 000 000 kronor som ska redovisas mot det under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg för budgetåret 2022 uppförda anslaget 1:11 Prestationsbundna insatser för att korta vårdköerna, anslagsposten 1 Insatser för att korta vårdköerna. Medlen betalas ut engångsvis efter rekvisition till Kammarkollegiet senast den 1 december 2022.

Medel som inte har använts för avsett ändamål ska återbetalas senast den 31 mars 2023 till Kammarkollegiet. Vid samma tidpunkt ska en ekonomisk redovisning av använda medel lämnas till Kammarkollegiet.

Redovisningar, rekvisition och återbetalning ska hänvisa till diarienumret för detta beslut.

Bakgrund

Långa väntetider har varit ett problem i svensk hälso- och sjukvård sedan lång tid tillbaka. Skillnaderna i väntetider mellan regionerna och mellan olika delar av hälso- och sjukvården är dessutom stora. Covid-19-pandemin har även inneburit betydande tillgänglighetsutmaningar inom hälso- och sjukvården då ett stort antal vårdinsatser har behövt skjutas upp för att prioritera omhändertagandet av patienter med covid-19 och annan akut vård.

Att öka tillgängligheten och korta väntetiderna till hälso- och sjukvården genomsyrar regeringens satsningar under mandatperioden. Av satsningarna bör särskilt nämnas överenskommelsen mellan staten och SKR om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården, fortsättningen på arbetet med standardiserade vårdförlopp för cancer och införandet av personcentrerade och sammanhållna vårdförlopp för andra sjukdomar. Även utvecklingen av den nära vården, där särskilda medel avsätts för att stödja arbetet med den förstärkta vårdgarantin inom primärvården, liksom överenskommelsen mellan staten och SKR inom området psykisk hälsa och suicidprevention där särskilda medel avsätts för att korta köerna i barn- och ungdomspsykiatri, utgör centrala delar av regeringens tillgänglighetssatsningar. Flera insatser har också genomförts för att hantera de omedelbara tillgänglighetsutmaningar som uppstått som en konsekvens av covid-19-pandemin, däribland stora ekonomiska tillskott till regionerna för att omhänderta uppskjuten vård.

Från ett nationellt perspektiv finns det behov av att ta ett samlat grepp om tillgänglighetsområdet för att därigenom skapa förutsättningar för mer ändamålsenliga och kostnadseffektiva insatser på såväl nationell som lokal nivå. Arbetet med att öka tillgängligheten och korta väntetiderna måste t.ex. kombineras med utvecklingen av den nära vården. Den nära vården avser en mer personcentrerad hälso- och sjukvård där samarbetet och samverkan mellan regioner och kommuner är central. Målet med omställningen av hälso- och sjukvården är bland annat att patienten får en god, nära och samordnad vård som stärker hälsan. Införandet av nya arbetsätt inom ramen för omställningen till nära vård syftar till att öka tryggheten och säkerställa ett omhändertagande så nära patienten som möjligt, i syfte att minska behovet av oplanerad och akut vård.

I augusti 2020 tillsatte regeringen Delegationen för ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården (S 2020:12). Delegationen har i uppdrag att bland annat stödja regionernas arbete med att ta fram och genomföra regionala

handlingsplaner för ökad tillgänglighet, stödja ett effektivt resursutnyttjande och kortare väntetider genom att informera om patienters valmöjligheter, stödja regionernas och kommunernas arbete med utvecklingen av en nära och tillgänglig vård, utreda en utökad vårdgaranti och lämna förslag på hur överenskommelsen om kömiljarden kan vidareutvecklas.

Delegationen har i delbetänkandet Vägen till ökad tillgänglighet – långsiktig, strategisk och i samverkan (SOU 2021:59) den 30 juni 2021 lämnat förslag som på olika sätt har bäring på statens roll i arbetet med en förbättrad tillgänglighet. Delegationen bedömer bland annat att staten bör ta ett större ansvar för uppföljning, analys och utvärdering inom tillgänglighetsområdet. Vidare anser delegationen att tillgänglighetsområdet är ett område där en regelbunden, långsiktig och systematisk plan för uppföljning bör finnas. Delegationen menar att den statliga uppföljningen på tillgänglighetsområdet bör utvecklas till att innefatta regelbunden och återkommande uppföljning och dialog med regionerna. Det är viktigt att en utökad statlig uppföljning utformas så att den skapar ökat intresse för lärande och starkare drivkrafter till förändring i regionerna.

En förutsättning för att staten ska kunna stärka sin uppföljning är att det finns tillgång till relevant data för mer djupgående analyser. Delegationen för ökad tillgänglighet konstaterar, i likhet med flera tidigare utredningar och myndighetsrapporter, att den nationella väntetidsstatistiken i Sverige innehåller brister som påverkar kvaliteten och därmed tillförlitligheten i uppgifterna. Data om väntetider inom hälso- och sjukvården behöver därför utvecklas och kvaliteten behöver förbättras för att möjliggöra mer relevanta och nyanserade analyser och jämförelser. Den 9 september 2021 gav regeringen Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla myndighetens förutsättningar för att samla in väntetidsdata med syfte att följa upp och analysera hälso- och sjukvårdens tillgänglighet med fokus på väntetider (S2021/06332).

Regeringen har under 2022 även beslutat om flera insatser och myndighetsuppdrag i syfte att stödja regionernas arbete med att öka tillgängligheten. Den 20 januari beslutade regeringen om närmare 2 miljarder kronor i statsbidrag till regionerna som ska gå till riktade insatser för att hantera de uppstådda vårdbehov och förlängda vårdköer som har uppstått under pandemin (S2022/00456). Regionerna får bland annat använda medlen till att stärka sin produktions- och kapacitetsstyrning, t.ex. genom regiongemensam kvalitetssäkring av inflödet och visualisering av gapet mellan

behov, produktion och kapacitet. Den 27 januari beslutade regeringen att teckna en överenskommelse med SKR om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården för 2022 (S2022/00608). Överenskommelsen omfattar närmare 3 miljarder kronor. Den 17 februari beslutade regeringen om drygt 423 miljoner kronor i statsbidrag till regionerna för att öka antalet vårdplatser (S2022/01057). Den 3 mars gav regeringen Socialstyrelsen i uppdrag att stödja och stärka regionernas produktions- och kapacitetsplanering samt lämna förslag på målvärden för antalet vårdplatser (S2022/01373). Den 3 mars gav regeringen även E-hälsomyndigheten i uppdrag att genomföra en förstudie om hur ett nationellt vårdsöksystem kan utvecklas, organiseras och förvaltas (S2022/01372). Syftet är att korta väntetiderna och använda hela hälso- och sjukvårdssystemets samlade kapacitet mer effektivt.

Närmare om uppdraget

Regeringen bedömer att den statliga uppföljningen och analysen av hälso- och sjukvårdens tillgänglighet behöver utvecklas och förbättras. Socialstyrelsen får därför i uppdrag att strategiskt, långsiktigt och kontinuerligt följa upp och föra dialog om hälso- och sjukvårdens tillgänglighet, med fokus på väntetider och vårdköer. Uppdraget ska ses som en del av statens samlade arbete med att stärka den statliga uppföljningen på tillgänglighetsområdet. Syftet med uppdraget är att:

- utveckla en utökad statlig uppföljning på tillgänglighetsområdet och därigenom stärka förutsättningarna för att alla patienter ska få vård i rimlig tid inom vårdgarantins gränser,
- genom en utökad statlig uppföljning skapa ökat intresse för lärande och starkare drivkrafter till förändring i regionerna, och
- bistå regeringen med underlag i genomförandet av de hälso- och sjukvårdspolitiska målen avseende tillgänglighet.

Socialstyrelsen ska inledningsvis ta fram en plan för hur myndigheten ska utveckla en sådan uppföljning och dialog som avses med uppdraget.

Socialstyrelsen ska planera uppföljningen utifrån ett årshjul som beaktar såväl statens som regionernas behov av en tidsmässig planeringscykel. I det ingår att Socialstyrelsen ska beakta den administrativa bördan för regionerna och arbeta för att samordningen mellan myndigheter och övriga aktörer inom tillgänglighetsområdet vidareutvecklas och blir mer ändamålsenlig.

Socialstyrelsen ska utveckla och utforma uppföljningen så att den omfattar:

- den somatiska och psykiatriska vården,
- primärvården, inklusive den kommunala hälso- och sjukvården, och den specialiserade vården,
- uppdämda vårdbehov och uppskjuten vård till följd av covid-19-pandemin,
- utvecklingen av belagda och disponibla vårdplatser,
- patienters erfarenheter och upplevelser av vården ur ett tillgänglighetsperspektiv, med fokus på väntetider och vårdköer,
- årliga tillgänglighetsdialoger med regionerna,
- överenskommelsen mellan staten och SKR om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården, inklusive regionernas handlingsplaner för ökad tillgänglighet, och
- andra aspekter som myndigheten bedömer lämpliga.

Uppföljningen ska, om det inte finns särskilda skäl däremot, möjliggöra jämförelser över tid inom såväl som mellan regioner utifrån:

- vårdgarantins tidsgränser, inklusive målsättningen om en förstärkt vårdgaranti för barn- och ungdomspsykiatri,
- kön, ålder och socioekonomisk status,
- vårdområde och diagnosområde, där väntetider för patienter med kroniska sjukdomar samt områden med mycket långa väntetider ska belysas särskilt, och
- andra aspekter som myndigheten bedömer som lämpliga.

Årliga tillgänglighetsdialoger – en central del i en utökad statlig uppföljning

Som en del av den utvecklade statliga uppföljningen av hälso- och sjukvårdens tillgänglighet ska Socialstyrelsen med start senast 2023 genomföra årliga dialoger med regionerna utifrån regionernas tillgänghetsläge och resultat i förhållande till de regionala handlingsplanerna och vårdgarantins tidsgränser. Dialogen syftar till att stödja och stimulera regionernas utvecklings- och förändringsarbete för bättre tillgänglighet genom att öka intresset för lärande och stärka drivkrafterna till förändring. Handlingsplanerna har tagits fram inom ramen för överenskommelsen mellan staten och SKR om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården. Det är frivilligt för regionerna att ta del av medlen inom ramen för överenskommelsen. Sedan överenskommelsen om den nya, uppdaterade kömiljarden infördes 2019 har samtliga regioner valt att årligen ta del av medlen och därigenom förbundit sig till att arbeta i enlighet med överenskommelsen.

Vid planeringen och genomförandet av dialogen ska Socialstyrelsen beakta förslagen från Delegationen för ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården (SOU 2021:59). Det innebär bland annat att dialogen ska utgå ifrån regionernas handlingsplaner för ökad tillgänglighet och huruvida insatserna i handlingsplanen har genomförts och hur resultatet är i förhållande till regionens mål, samt i förhållande till de lagstadgade tidsgränserna i vårdgarantin. Vidare bör dialogen ske vid platsbesök och Socialstyrelsen bör knyta till sig expertkompetens i form av personer med kunskap inom produktions- och kapacitetsplanering, väntetidsarbete, regional organisation, styrnings- och ledningsfrågor samt kliniskt verksamma representanter med erfarenhet av t.ex. arbete i nationellt programområde.

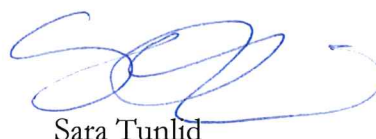
Följa upp överenskommelsen om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården
Uppföljningen ska omfatta utvärdering och analys av överenskommelsen mellan staten och SKR om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården. Socialstyrelsen ska t.ex. följa upp regionernas uppfyllnadsgrad av prestationskrav samt sammanställa och analysera de handlingsplaner och redovisningar som regionerna ska lämna om de vill ta del av medlen i överenskommelsen. I uppdraget ingår även att fortsätta följa och analysera regionernas inrapportering av väntetidsdata till den nationella väntetidsdatabasen. Socialstyrelsen ska särskilt granska regionernas följsamhet till framtagna riktlinjer och mallar, samt göra en bedömning av rimligheten i de data som regionerna rapporterar. I uppdraget ingår även att Socialstyrelsen ska lämna förslag på åtgärder som staten kan vidta i de fall regionerna inte har följt anvisningarna eller genomfört de insatser som anges i överenskommelsen.

Enligt överenskommelsen om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården 2022 ska SKR ge berörda myndigheter tillgång till data från väntetidsdatabasen utifrån respektive uppdrags behov och omfattning. SKR ansvarar även för att informera berörda myndigheter om uppföljningsmodeller och kunskap om hur datan sammanställs.

På regeringens vägnar

Lena Hallengren

Sara Tunlid

Kopia till

Statsrådsberedningen/SAM

Finansdepartementet/BA, OFA K

Delegationen för ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården (S 2020:12)

Inspektionen för vård och omsorg, IVO

Kammarkollegiet

Myndigheten för vård- och omsorgsanalys

Samtliga regioner

Sveriges Kommuner och Regioner